

6. Полозенко Д., Раєвський К. Бюджетна і кредитна політика України на сучасному етапі // Вісник Національного банку України. – 2009. – №10. – С. 7–10.

7. Полозенко Д. Про основні чинники подолання фінансово-кредитної кризи в Україні // Вісник Національного банку України. – 2009. – №4. – С. 28–31.

8. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. №2121-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №5–6. – Ст. 30 // Урядовий кур'єр. – 2001. – №8.

9. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.99 р. №679-XIV // Відомості Верховної Ради 1999. – №29. – Ст. 238.

10. Орлюк О.П. Банківська система України. Правові основи організації. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 240 с.

11. Орлюк О.П. Теоретичні питання банківського права і банківського законодавства. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 104 с.

12. Стельмах В.С., Єпіфанов А.О., Гребеник Н.І., Міщенко В.І. Грошово-кредитна політика в Україні / За ред. В.І. Міщенка. – К.: Знання, КОО, 2000. – 305 с.

13. Стельмах В.С. Роль Національного банку України в забезпеченні стабільності національної грошової одиниці. Спеціальність 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг і кредит. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – Суми, 2002. – 17 с.

14. Фінансова передумова ефективної соціально-економічної стратегії // Голос України. – 14 червня 2005 р. – №108 (3608).

15. Ющенко В., Лисицький В. Гроші: розвиток попиту та пропозиції в Україні. – К.: Скарби, 1998.

О.О. ОЛОФІНСЬКИЙ,

аспірант, Київський національний торговельно-економічний університет

Малий бізнес як сучасний механізм розв'язання соціально-економічних проблем в Україні

У статті розглядається сучасне місце малого бізнесу в Україні, проводиться аналіз понять «малий бізнес» та «мале підприємництво». Аналізується вплив малого бізнесу на соціально-економічний розвиток країни.

В статье рассматривается современное место малого бизнеса в Украине, проводится анализ понятий «малый бизнес» и «малое предпринимательство». Анализируется влияние малого бизнеса на социально-экономическое развитие страны.

In the article is reviewed place of small business is examined in Ukraine, the analysis of concepts is conducted small business, and small enterprise. Influence of small business is analyzed on socio-economic development of state.

Постановка проблеми. З переходом економіки України до нових економічних відносин, заснованих на різних формах приватної власності, змінився і характер розвитку виробничих стосунків. Особливим економічним ресурсом стала людина, що володіє підприємницькою здатністю, яка очолює бізнес в економіці, різновидом якого є в основному дрібні підприємства.

Підприємництво – складний соціально-економічний процес по структурі і цілях, які визначаються під впливом особистих інтересів підприємців і зовнішніх чинників. При цьому особисті інтереси змінюються, як правило, залежно від досягнутих економічних результатів.

Соціально-економічна значущість малого підприємництва вже не потребує додаткових доказів. Про це свідчить внесок малого бізнесу в досягнення сучасного стану економіки у всіх індустріально розвинених країнах. Цьому передумо-

вала велика і тривала робота по формуванню у людей мотивації і пошани до підприємництва. Досвід управління малим бізнесом, накопичений в країнах Західної Європи, в національному і міждержавному масштабах ще слабо використовується в Україні. Тим часом саме мале підприємництво створює основу ринкової економіки.

Світова практика довела, що велике виробництво – атрибут економічної потужності держави, а дрібні підприємства – основа керованої економіки. У всіх провідних країнах малі корпорації і фірми визначають темпи науково-технічного прогресу, забезпечують стійкість в економіці, грають вирішальну роль в економічній політиці держави.

Значення великого виробництва збережеться і в Україні, оскільки це обумовлено масштабами держави, наявною структурою промислового виробництва і характером зовнішньоекономічної діяльності. Багато власників і керівники успішно працюючих малих підприємств вийшли з оборонного виробництва і галузевих науково-дослідних інститутів, завдяки чому в значній мірі вдалося зберегти український науково-технічний потенціал.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Теоретичним і практичним питанням розвитку малого бізнесу приділяли увагу в своїх працях багато українських та зарубіжних вчених. Це праці М.І. Балашевича, В.І. Щелкунова, Є.М. Сича, В.А. Рибалкіна, А.А. Пересади, В.М. Власова, А.І. Муравйова, З.С. Варналія, Н. Сірополіса, Р. Холта, В. Хойера, А. Хоскінга, С. Ніколаса та ін.

Проблеми державного регулювання малого та середнього бізнесу досліджували такі українські науковці, як З. Вар-

налій, Л. Воротіна, Т. Говорушко, Я. Жаліло, Ю. Єхануров, Т. Кондратюк, О. Кужель, В. Ляшенко, О. Мазур, І. Михасюк, П. Пильнова, В. Сизоненко, С. Соболев, Т. Ткаченко, В. Черняк та інші.

Метою даної статті є дослідження основних напрямів розвитку та підтримки малого бізнесу як сучасного механізму розв'язання соціально-економічних проблем в Україні.

Виклад основного матеріалу. У країнах ЄС малий бізнес займає важливе місце в економіці і забезпечує соціальний спокій, надаючи людям можливість самостійно вирішувати проблеми матеріального забезпечення, самостверджуватися і ефективно використовувати свою власність. Такий підхід особливо важливий для України, оскільки значна частина її населення інертна, що звикла працювати по найму в стабільних умовах на великих державних підприємствах. Зате інша, менша, активно адаптується до ринкових відносин.

Цю категорію населення слід збільшити за рахунок тих, що бажають відкрити свою справу. Важливо створити умови для мотивації підприємництва, господарської ініціативи, перетворення малого бізнесу на окремий самостійний сектор національної економіки.

На жаль, в Україні існують різні точки зору на необхідність стимулювання малого підприємництва. Про це свідчать дані про кількість малих підприємств щодо числа жителів регіонів і областей. При цьому менше всього їх у регіонах з високим рівнем безробіття. Саме тут регіональні органи влади не ухвалюють конкретних рішень по розвитку малого підприємництва. виправити положення можна тільки за наявності необхідних законопроектів, регулюючих мале підприємництво в цілому і що визначають кордони законодавчої ініціативи на регіональному рівні. Без них неможливо створити рівні умови для суб'єктів малого підприємництва.

Це підтверджується досвідом країн ЄС, де законами забезпечується право на мале підприємництво, і на цій основі підприємці вимушують представників регіональної влади приділяти їм увагу. У федеральних соціально-економічних програмах вирішення проблем безробіття, екології, розвитку окремих виробництв (сільське господарство, будівництво, інноваційна сфера) передбачається за допомогою цільового стимулювання розвитку малого бізнесу. Саме йому призначаються фінансова допомога, податкові і інші пільги. У країнах Західної Європи регіональні і місцеві органи влади не отримують дотації від уряду для підвищення рівня доходів населення до середньоєвропейських показників. Вони мають головне – організаційні і матеріальні можливості для створення нових робочих місць на малих підприємствах, що забезпечує зростання доходів населення і додаткові податкові надходження.

Таким чином, мале підприємництво сьогодні – невід'ємний елемент сучасної ринкової системи господарювання, без якого економіка і суспільство в цілому не можуть ефективно розвиватися. Малий бізнес освоює нові сегменти ринку, вирішує проблеми самореалізації громадян і зайня-

тості населення у поєднанні з гарантованими податковими надходженнями до бюджетів всіх рівнів.

Державна підтримка бізнесу спрямована на створення однакових умов для всіх суб'єктів господарювання, зайнятих у сфері бізнесу, а також вирівнювання підприємницьких структур з іншими сферами суспільного виробництва. Особливо такої підтримки потребує дрібний та середній бізнес. І не без підстав, оскільки ці форми в нових умовах господарювання виступають структуротворчим фактором економіки.

Ключовими завданнями стратегії державної підтримки малого підприємництва, на думку З.С. Варналія, мають стати:

- впорядкування й удосконалення законодавчої та нормативної бази, що регламентує діяльність малого підприємництва, та законодавче врегулювання діяльності органів відповідного контролю, а також адаптація нормативно-правової бази до принципів та норм ЄС;

- поглиблення регуляторної реформи, спрямованої на спрощення процедур реєстрації, ліцензування та започаткування бізнесу. Для цього потрібно розробити та прийняти нормативний акт щодо введення заявкового принципу отримання дозволів, необхідних для започаткування діяльності суб'єктів підприємництва, запровадити процедуру отримання дозволів у «єдиному офісі»;

- зміцнення фінансово-кредитного забезпечення розвитку малого підприємництва: розвиток ринку фінансових послуг, формування мережі регіональних фондів підтримки підприємництва та кредитно-гарантійних установ, запровадження ефективних кредитно-гарантійних механізмів мікрокредитування суб'єктів малого бізнесу;

- удосконалення податкової політики щодо малого підприємництва, зокрема збереження єдиного податку як альтернативного для сьогодення шляху легального виживання підприємців;

- розбудова ефективної інфраструктури підтримки підприємництва, яка забезпечуватиме надання малих підприємствам інформаційних, консультативних, науково-технологічних та навчальних послуг;

- поглиблення інноваційного спрямування розвитку підприємництва, стимулювання венчурного бізнесу, запровадження ефективних механізмів правової, фінансової, організаційної, кадрової та освітньої підтримки перспективних інноваційних проектів у сфері малого бізнесу;

- забезпечення дієвості та комплексності регіональної політики у сфері підприємництва шляхом запровадження регіональних програм сприяння його розвитку [1, с. 94].

У реформуванні української економіки малі підприємства взяли на себе роль творця ґрунту для нової системи господарювання. Домінуючий сьогодні приватний сектор зароджувався саме у сфері малого бізнесу. І цілком закономірно, що до теперішнього часу малі підприємства, розташовуючи 35% вартості основних засобів економіки України, 14% числа зайнятих, проводять 12% валового внутрішнього продукту і дають 1/4 всьому прибутку по народному господарству. Це го-

ворить про широких, але ще далеко не повністю розкритих внутрішніх можливостях розвитку малого підприємництва. Все це визначає актуальність вивчення малого підприємництва і вимагає глибокого його дослідження [2, с. 67].

Досвід світового розвитку показує, що в умовах економічної кризи політика, орієнтована на надання допомоги і сприяння розвитку малого підприємництва, дає відчутні результати в досягненні збалансованого економічного зростання. Підтримка підприємництва є насамперед завданням регіонів і міст. Отримавши велику самостійність, регіони вийшли з-під опіки центральних органів, тому завдання соціального, економічного і екологічного розвитку території в умовах ринку, що формується, повністю лягло на адміністрацію регіону і міста. Ефективне ринкове господарство в регіонах можливо лише в тому випадку, якщо на ринках товарів і послуг монополістичні структури врівноважуються необхідним числом підприємств малого підприємництва, яке у вирішальному ступені забезпечує збереження ринку і допомагають вирішувати соціальні і економічні проблеми. Тому різностороння підтримка сфери підприємництва в регіонах і містах має бути віднесена до провідних цілей державної політики, здійснюваної на міському і регіональному рівнях. Недостатність малих підприємств означає нерозвиненість конкуренції на багатьох ринках і може перешкодити розвитку нормальної ринкової середовища, отже, економічному зростанню підвищенню добробуту.

Варто відмітити, що останніми роками мале підприємництво перетворилося на активний об'єкт політики підтримки з боку державних і недержавних структур. На державному рівні і в більшості регіонів України створені спеціальні інститути, що займаються підтримкою малих підприємств. Проте їх діяльність не завжди спирається на глибокі вивчення механізму розвитку малого бізнесу. Так, регіональний аспект має кардинальне значення для реалізації політики розвитку малого підприємництва, але і досі підтримка підприємства зі всіх джерел не враховує економічні і політичні характеристики окремих регіонів. Без чіткого уявлення про те, які механізми впливають на процес підприємництва в різних регіонах України, неможливо розробити ефективну політику дії на цей процес. Ігнорування малого бізнесу, недооцінка в сучасних умовах його ролі і його соціально-економічного потенціалу є великомасштабним стратегічним прорахунком.

У контексті аналізу економічної суті малого підприємництва, особливо важливо мати на увазі, що саме форми організації виробництва є об'єктивною основою утворення підприємств різних розмірів. Генетичне коріння походження суб'єктів ринкової економіки, – зазначає Л.І. Воротіна, – криється у суспільному розподілі праці й відокремленні споживачів, ринок опосередковано поєднує їх. Соціально-економічна природа малого підприємства доповнюється також й іншими обставинами, а саме: воно може засновуватися на особистій праці володаря (власника) та членів його сім'ї, а також – на використанні найманої праці у поєднанні з виробничо-управлінською діяльністю господаря [3, с. 89].

Незважаючи на значну кількість праць із цієї проблеми, на жаль, дотепер не сформульовано чіткого, заснованого на науковій теорії, однозначного визначення цих понять. Як свідчить практика, поняття «мале підприємництво» та «малий бізнес» дуже часто ототожнюються. Так, окремі автори зазначають, що «дійсно, практично повсюдно проходить ототожнення підприємництва з малим бізнесом, широке використання у вітчизняній науці та практиці терміна «мале підприємництво» [4, с. 26].

Не применшуючи важливості дослідження різними авторами сутності підприємництва і, зокрема, малого підприємництва, сміливо констатуємо наявність суперечливих точок зору на природу цього феномена та його сутність.

На нашу думку, мале підприємництво – це самостійна, систематична, інноваційна діяльність громадян-підприємців та малих підприємств на власний ризик із метою отримання підприємницького доходу. При визначенні поняття «мале підприємництво» слід урахувувати не стільки кількісні критерії (кількість працюючих; розміри капіталу, прибутку, грошового обігу; обсяги валової продукції, продажу тощо), скільки якісні характеристики. Насамперед слід виділяти такі якісні критерії, як правова незалежність; єдність права власності та безпосереднього управління фірмою; безпосередній характер відносин між господарем та працівником; повна відповідальність за результати господарювання; невеликий ринок збуту; сімейне відання справою тощо.

Як бачимо, суб'єктом малого підприємництва може бути лише економічно самостійний суб'єкт господарювання. А це неможливо без права монопольного володіння усім майном, що перебуває в його розпорядженні, тобто правом власності. Як зазначає Р.В. Рудник, «підприємництвом вважається не будь-яка діяльність виробника, банкіра, робітника торгівлі, сфери послуг, а лише діяльність власника, який самостійно розпочинає і здійснює виробництво, надання послуг, торгівлю тощо» [5, с. 69].

Отже, при визначенні суб'єктів малого підприємництва слід виділяти базові та похідні властивості цього типу підприємницької діяльності. До базових властивостей варто віднести економічну свободу, володіння ресурсами, інноваційність, прийняття рішень тощо. Тому з'ясування економічної суті малого підприємництва необхідно здійснювати на двох рівнях теоретичного аналізу:

- політекономічному (передбачає соціально-економічний аналіз форм власності);
- організаційно-економічному (передбачає аналіз конкретних організаційно-правових форм малого підприємства, в яких реалізуються певні форми власності).

Загальновідомо, що власність є основою виробничих економічних відносин і відображає їх глибинний рівень. Найбільш іманентна природі підприємництва приватна власність, яка, до речі, найкраще реалізує потенційні можливості малого підприємництва.

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Таким чином, можна стверджувати, що в основі малого підприємництва, особливістю якого є діалектична єдність власності, управління і контролю в особі суб'єкта підприємницької діяльності, лежить саме приватна власність – засоби виробництва та кінцеві результати виробничої діяльності.

Приватну власність, як підтверджує світовий досвід, слід розглядати у двох аспектах: приватна власність, яка заснована на індивідуальній трудовій діяльності без залучення найманої праці, та приватна власність із застосуванням найманої праці. Така праця, в свою чергу, реалізується двома формами – або індивідуальною, або колективною.

У малому підприємстві можуть вільно розвиватися різні модифікації приватної власності або будь-яка інша форма власності й господарювання, яка містить, у тому чи іншому вигляді, приватні елементи.

Малий бізнес, на нашу думку, – це діяльність будь-яких малих підприємств та окремих громадян (фізичних осіб) із метою отримання прибутку. Практично це будь-яка діяльність зазначених суб'єктів господарювання, спрямована на реалізацію власного економічного інтересу. Їй не обов'язково бути особливо ризикованою та інноваційною, стояти на засадах повної економічної відповідальності. На нашу думку, саме цим якісним моментом розрізняються поняття «мале підприємство» і «малий бізнес». Тому поняття «мале підприємство» необхідно розглядати в контексті визначення поняття «підприємство», яке надзвичайно широке і містке, адже в ньому переплітаються економічні, юридичні, політичні, історичні й психологічні відносини.

Найчастіше в Україні підприємству дають таке визначення, яке сформульовано в статті 62 Господарського кодексу України, а саме: «самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому цим Кодексом та іншими законами» [6].

Сутність підприємства не можна зводити лише до особистісного фактору. Воно, окрім особистого компонента, має ще й економічну (матеріальну) основу, якою є процес отримання надприбутку завдяки інноваційній, ініціативній, ринковій діяльності.

Рушійними мотивами здійснення підприємницької діяльності є самоствердження і самозбагачення через отримання підприємницького доходу, без чого підприємство не змогло б самовідтворюватися, задовольняти свої потреби. Саме тому підприємство стає способом життя, внутрішнім спонукальним мотивом.

Підприємець, використовуючи в процесі виробництва нову техніку і технологію, організовуючи по-новому процеси праці і виробництва, отримує прибутковий «продукт вищої якості». Надприбуток, який створюється в інноваційному ринковому процесі виробництва, є підприємницьким дохо-

дом. Процес отримання такого надприбутку і становить глибинну економічну природу і сутність підприємства, яке здійснюється (може здійснюватись) у різних організаційно-правових формах.

Економічна природа малого підприємства, як зазначає О.В. Ульяницька, визначається його об'єктивним існуванням; розвитком, як певної цілісності, сектора ринкової економіки, суб'єкти якого можна виділити за кількісними та якісними критеріями, базовими та похідними властивостями. Зокрема, кількісні ознаки суб'єктів малого підприємства визначаються відповідно до масштабів діяльності, числа працюючих, розміру капіталу, грошового обігу, прибутку, обсягу використаної електроенергії тощо. Якісні ознаки суб'єктів малого підприємства визначаються за: правовою належністю; єдністю права власності, безпосереднього управління і контролю за власною справою; повною відповідальністю за результати господарювання; персоніфікованим характером відносин із найманими працівниками тощо [7, с. 68].

Отже, малий бізнес – це особливий тип господарської діяльності, яка здійснюється недержавними малими підприємствами та окремими фізичними особами (громадянами-підприємцями), базовими властивостями якої є самостійність, систематичність, інноваційність, ризиковість, єдність права власності й контролю в особі суб'єкта малого підприємства, мета якої – одержання підприємницького доходу (надприбутку).

За оцінками експертів Світового банку, тільки в країнах, що розвиваються, налічується близько 50 визначень суб'єктів малого бізнесу. В різних країнах використовують різні класифікаційні ознаки (критерії) належності підприємства до розряду малих. Наприклад, в Японії такими критеріями вважають розмір капіталу, чисельність працюючих та галузеву належність. Згідно з чинним законодавством до малих та середніх відносять юридично самостійні підприємства, що мають до 300 працівників у галузях промисловості, будівництва, транспорту, зв'язку, кредиту, комунального господарства; до 100 – в оптовій торгівлі; до 50 – у роздрібній торгівлі та сфері послуг. На практиці малі та середні підприємства поділяють на сім груп залежно від чисельності зайнятих: 1–4, 5–9, 10–29, 30–49, 50–59, 100–299, 300–499 робітників. У виробничій сфері Великобританії фірма офіційно вважається малою, якщо в ній зайнято до 200 осіб. У більшості ж інших секторів економіки основним критерієм визначення малого підприємства є показник річного обороту, який має не перевищувати 250 тис. фунтів стерлінгів. Кількість зайнятих і обсяг основного капіталу – такі критерії належності підприємства до розряду дрібних в Італії, в Індії – чисельність зайнятих і обсяг інвестицій, а в багатьох галузях – ще й рівень використання енергії [8, с. 26].

Відповідно до статті 63 Господарського кодексу України «Малими (незалежно від форми власності) визнаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік не перевищує п'ятдесяти ос-

іб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищує сімдесяти мільйонів гривень». Так, у промисловості та будівництві малими вважаються підприємства, на яких працює до 200 осіб, в інших галузях виробничої сфери – до 50 осіб, у науці та науковому обслуговуванні – до 100 осіб, у галузях невиробничої сфери – до 25 осіб, а в роздрібній торгівлі – до 15 осіб. Аналіз фактичної середньоспискової чисельності працюючих на одному малому підприємстві засвідчує, що їх значно менше. Так, на початок 2010 року в середньому по Україні на одному малому підприємстві працювало 9 осіб, у промисловості – 10 осіб, на будівництві – 11 осіб, у науці й науковому обслуговуванні – 7 осіб, на транспорті – 12 осіб, у побутовому обслуговуванні населення – 10 осіб, у торгівлі – 7 [9, с. 53].

На спільну думку Д.О. Никологорского та автора статті, за розмірами (масштабами господарської діяльності), підприємства необхідно поділяти на чотири категорії: мікропідприємства, малі, середні та великі підприємства. Така класифікація має виключно важливе значення, оскільки дає можливість виявити і проаналізувати сильні та слабкі сторони кожної групи (категорії) підприємств, визначити оптимальні варіанти їхнього співвідношення та взаємодії, основні напрями відповідної державної підтримки. Тому вкрай необхідно на законодавчому рівні визначити всі ці категорії підприємств [10, с. 76].

Слід відзначити, що в розвинутих країнах характерними рисами малого бізнесу в сфері послуг є:

- висока правова захищеність і надання різноманітних видів допомоги з боку держави, в тому числі фінансової, технічної, інформаційної; включаючи політику помірної амортизації, знижені податки на інновації, контракти на розробку нової продукції, оплату регіональними органами консультаційних послуг для малого бізнесу (технічні й фінансові оцінки, складання бізнес-планів, збір інформації про попит і пропозицію науково-технічних послуг для малого бізнесу);
- міцні партнерські відносини малого і великого бізнесу (особливо це виражено в Японії, де між фірмові відносини охоплюють більше половини дрібних підприємств, що працюють відповідно до планів і програм крупних головних компаній);
- значну роль відіграє венчурне фінансування малого бізнесу. Джерелами більшої частини такого роду вкладів у сферу послуг є структури, функціонування яких не оподатковується:

благодійні організації, пенсійні фонди, страхові компанії, приватні збереження, кошти із закордонних джерел;

– розповсюдженість контрактних відносин держави і приватних фірм, що характеризуються в західній літературі в якості квазіринків. Для малого бізнесу в умовах контрактації існує ряд переваг: гарантований ринок збуту, прискорений процес накопичення, стабільність положення і стійкість конкурентної можливості;

– швидкий обіг капіталу, невисока капіталоємність, раціональне використання і гнучкість професійної структури трудових ресурсів.

У країнах із трансформаційною економікою становлення та розвиток малого підприємництва у виробничій сфері зумовлене багатьма обставинами економічної історії, стратегії та тактики реформ, рівнем державного регулювання, існуванням фінансових та правових інститутів підтримки малого підприємництва [7, с. 65].

Державне регулювання розвитком малого бізнесу являє собою поєднання форм і методів, які здійснюють органи державного управління для активізації розвитку малого підприємництва. Для ефективного його розвитку необхідна добре розвинута інфраструктура, яка забезпечує взаємозв'язки між елементами ринкового середовища. Таким чином, регулювання малого підприємництва слід трактувати як цілеспрямовану комплексу діяльність державних інститутів з метою поєднання, узгодження, комбінування різних форм і методів підтримки його суб'єктів.

Для фінансової підтримки малого підприємництва в Україні функціонують: 176 банків і 1369 їхніх філій; 1740 небанківських фінансово-кредитних установ, у тому числі 1441 кредитна спілка [11, с. 52].

Проаналізувавши діяльність суб'єктів малого підприємництва, можемо стверджувати про наявність позитивних зрушень у розвитку цього сектора економіки в період 2004–2009 років та підвищення його ролі в розв'язанні проблем зайнятості та зростання доходів населення (див. табл.).

Як видно з таблиці, кількість малих підприємств у 2009 році порівняно з 2004 роком в Україні зростає в 1,3 раза, і з розрахунку на 10 тис. осіб населення – в 1,3 раза.

Однак загальні параметри розвитку малого підприємництва не відповідають можливостям і потребам української

Динаміка розвитку малих підприємств України в період з 2004 по 2009 рік [13]

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Середньорічна кількість зайнятих працівників на малих підприємствах, осіб	135343	140567	135976	128031	120457	113487
Частка малих підприємств у загальному обсязі реалізованої продукції, робіт, послуг	9,7	7,2	6,3	6,9	6,0	5,4
Частка найманих працівників на малих підприємствах у загальній кількості найманих працівників на підприємствах – суб'єктах підприємництва	21,7	23,2	22,6	22,0	21,3	20,5
Середньорічна кількість найманих працівників на малих підприємствах, осіб	134474	139395	133039	126730	118875	111796
Кількість підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	56	59	63	66	69	73
Кількість малих підприємств, одиниць	16119	17002	18124	18814	19369	20489

економіки. За кількістю малих підприємств, їхнім внеском у загальний обсяг виробництва, зайнятістю працівників та іншими показниками Україна відстає від розвинутих країн світу через високу ресурсозатратність виробництва в них, застарілий парк сільськогосподарської техніки та високу вартість імпортного обладнання.

Тут треба відзначити, що переваги малого бізнесу у виробничій сфері з локалізацією ринкових відносин у невеликих «нішах» економічного простору, де потреби мобільного реагування на зміну попиту та індивідуальний характер обслуговування є особливою рисою малого бізнесу. Невеликі розміри стартового капіталу, доступність технологічних інновацій дозволяють скоротити найм робочої сили і обходитись невеликою кількістю сезонних працівників, що частково зайняті на окремих операціях. Ці та інші особливості роблять малий бізнес мобільнішим та оперативнішим щодо змін попиту індивідуального споживача.

Таким чином, обмеженість державних коштів в Україні потребує запровадження насамперед недержавних важелів цього процесу, а зокрема:

1) створення та діяльності недержавних гарантійних і страхових установ для обслуговування малого підприємства через впровадження мотиваційних механізмів заінтересованості в цій діяльності;

2) стимулювання комерційних банків та інших фінансових небанківських установ до надання позик і розширення послуг малим підприємствам;

3) переорієнтація бюджетних коштів, спрямованих на фінансово-кредитну підтримку малого сектора економіки;

4) використання іноземної допомоги [13, с. 19].

Висновки

Створення дієвого механізму фінансово-кредитної і інвестиційної підтримки малого підприємництва повинно поєднувати оптимізацію податкових пільг, розвиток системи кредитування і створення сприятливого інвестиційного клімату за участю спеціалізованих фондів і інших фінансових інститутів. Поєднання прямої і непрямой підтримки повинне сприяти формуванню необхідного стартового капіталу для новостворюваних, а також розвитку існуючих малих підприємств і подоланню негативної тенденції відходу цих підприємств від оподаткування. Мають бути збережені встановлені чинним законодавством податкові пільги для суб'єктів малого підприємництва. Належить спростити систему обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва для отримання основної інформації, необхідної для вирішення питань оподаткування.

В даний час необхідна розробка нової парадигми розвитку українського малого підприємництва, функціонування систем його державної підтримки. Ключовим моментом тут має бути стійка господарська кооперація малого, середнього і крупного бізнесу, що у свою чергу повинно стати об'єктом цілеспрямованої політики державної підтримки як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні.

Література

1. Варналій З.С., Лукашенко А.М. Моніторинг малого підприємства України (економічні та правові аспекти). – К.: Інститут приватного права і підприємництва АПРН України, 1998. – 164 с.
2. Парсяк В.Н. Малий бізнес: шляхи та наслідки створення корпорацій // Формування ринкових відносин в Україні. – 2004. – №10. – С. 64–69, с. 67.
3. Воротина Л.І. Соціальна відповідальність підприємств малого бізнесу в конкурентному середовищі: В кн.: Теоретичні та прикладні питання економіки: Зб. наук. пр. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – Вип. 15. – С. 87–91.
4. Румянцева С.В. Фінансування підприємств малого та середнього бізнесу / С.В. Румянцева // Цінні папери України. – 2009. – №44. – С. 26–27.
5. Рудник Р.В. Критерії виокремлення суб'єктів малого та середнього підприємництва / Р.В. Рудник // Економіка АПК. – 2009. – №4. – С. 68–72.
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. №436–IV зі змінами 2592–VI від 07.10.2010 р.
7. Ульяницька О.В. Проблеми визначення організаційно-економічних форм малого бізнесу в сучасних умовах його розвитку // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №8. – С. 65–76.
8. Маньков В.С. Институциональные аспекты в государственном регулировании малого бизнеса // Вестник МГУ. Сер. 6. Экономика. – 2004. – №2. – С. 20–45.
9. Гринюк А.В. Перспективи розвитку малого бізнесу крізь призму доступності кредитних ресурсів / А.В. Гринюк // Вісник НБУ. – 2010. – №1. – С. 52–53.
10. Никологорский Д. О методах государственной поддержки малого и среднего бизнеса // Проблемы теории и практики управления. – 2006. – №11. – С. 72–78.
11. Збарський В.К. Тенденції розвитку малого підприємництва / В.К. Збарський // Економіка АПК. – 2009. – №8. – С. 50–53.
12. Основні показники розвитку малих підприємств в Україні // <http://ukrstat.kmu.gov.ua/>
13. Максименко І.А. Діяльність суб'єктів національного підприємства в умовах фінансової кризи / І.А. Максименко // Економіка та держава. – 2009. – №7. – С. 18–20.